

כ"א בכסלו תשע"ו, 3.12.2016

גיליון מס' 486

פרשת וישב

שיימינג ולשון הרע

מאת הרב ירון בן דוד, בארות יצחק

בזמן האחרון התוודענו למושג שיימינג. הכוונה לפרסום שלילי אשר תופס תאוצה גדולה ברשת, וניתן למצוא אותו שווה-ערך להוקעת אדם בכיכר העיר. מצד אחד יש שרואים בכך סימן ברכה, כיוון שזה נותן כח בידי נפגעים שהם חלשים מכדי להתגונן בעזרת המערכת המשפטית או התקשורתית, להגן על עצמם מפני פגיעה. מאידך יש בכך סכנה גדולה שעלולה לגרום עוול גדול מאוד, וכמובן שיש להחיל על זה באופן חריף מאוד, את כל כללי הלכות לשון הרע.

אשת פוטיפר לא היתה אשה חלשה. סביר להניח שאם הייתה נפגעת ע"י יוסף היא היתה יכולה להשתמש במערכת המשפט המצרית, שהיתה, מן הסתם, מוציאה את יוסף להורג. אבל, ביודעה שאולי במערכת המשפטית עלולים לשמוע גם את גרסתו של יוסף, ואולי הוא אף ישכנע אותם שהוא צודק, בחרה להתלונן עליו ברשת החברתית' במקום להשתמש במערכת המשפט.

היא פונה לעבדיה ואומרת להם בעקיצה: "רְאוּ הִבֵּיא לָנוּ אִישׁ עֵבֶרִי לְצַחֵק בְּנוֹ". כאילו היא – אשת השר – וכל העבדים, נמצאים בצד האחד, ויוסף – בצד השני. במצרים, ארץ המעמדות, כמעט אין סיטואציה שבה האדונית והעבדים יכולים להיחשב כקבוצה אחת, לכן היא מדגישה בפניהם שמהעבר השני עומד יוסף העברי (היא משמיטה, כמובן, את התואר 'עבד' כשהיא מדברת עם עבדיה). כך היא גורמת להם להזדהות עמה, שהרי הם מצרים כמות. אחרי שהיא עושה דמוניזציה ליוסף העברי, היא יודעת שיהיה להם הרבה יותר קל להאמין לעלילה, וממילא לעורר דעת קהל נגד יוסף. הסיפור הצהוב הזה מתפרסם כאש בשדה קוצים, בדיוק כפי שאשת פוטיפר תכננה.

כאשר פוטיפר מגיע הביתה, היא כבר משתמשת במינוחים שונים: "בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בְּנִי". כאן היא כבר מדגישה שמדובר בעבד. כאן זה 'אתה ואני מול העבד העברי'. היא יודעת בדיוק על איזה כפתורים ללחוץ כדי לעורר את המשטמה כלפי יוסף.

אם אשת פוטיפר היתה מספרת את הסיפור רק לבעלה, היתה לו בחירה האם להאמין לסיפור או לא. אבל מהרגע שהסיפור התפרסם, פוטיפר אינו יכול להתעלם ממנו. מתוך הסיפור ניתן לנחש שהוא לא האמין לאשתו – שהרי אם היה מאמין לדבריה היה הורג את יוסף ללא כל היסוס – אלא שפוטיפר מבין שאין לו ברירה אלא לזרוק את יוסף לבית הסוהר כדי לרצות את האוירה הציבורית שנוצרה. הוא אינו יכול לעמוד קבל עם ועדה ולומר שהוא בטוח שאשתו משקרת, ואילו העבד העברי דובר אמת!

כך חרצה אשת פוטיפר את דינו של יוסף בלי שתהיה לו אפשרות להתגונן ולהשמיע את גרסתו.

וישנו סיפור נוסף אך הפוך בפרשתנו: אל מול סיפורה של אשת פוטיפר – בסיפורם של תמר ויהודה תמר היא אשה חלשה, שיהודה מעגן אותה כבר תקופה ארוכה. בעזרת תרגיל מחוכם היא מצליחה לגרום לכך שיהודה עצמו ייבם אותה ללא ידיעתו. אבל כאשר יהודה שומע שהרתה, הוא אפילו לא קורא לה לבדיקה ואינו שומע את גרסתה, אלא ממחר לחרוץ את דינה: "הוֹצִיאֶנָה וְתִשְׁרֶף". והיא, למרות העוול הגדול שנעשה לה פעמיים, ולמרות שהייתה בסכנת חיים מיידית, בחרה שלא לבזות את יהודה ברבים, אלא רק לרמוז לו: "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֱלֹהִים לֹא אָנְכִי הָרָה". בכך היא מאפשרת לו לבחור האם להודות או לא.

על כך אמרו חז"ל: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל לבין פני חברו ברבים. מנלן? – מתמר" (ברכות מג, ב).

שתי הנשים בפרשתנו – תמר ואשת פוטיפר, מלמדות אותנו פרק חשוב בכח ההרסני שיכול להיות לפרסום ברבים – הן ב'כיכר העיר' והן ברשת החברתית, ובזהירות הרבה שיש לנקוט בה כדי שלא לבזות אדם אחר.

הרב ירון בן-דוד, משמש כרב של קיבוץ בארות יצחק מזה 15 שנה. נשוי לאלישבע ואב לשמונה ילדים כן ירבו. בוגר ישיבת ההסדר ברכת משה במעלה אדומים. שימש בעבר כסגן הרב הראשי של צ'כיה.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il